

Lex Sarah-rutin Skärholmen Februari 2017

stockholm.se

Innehåll

Inledning	3
Rapportering	3
Vem är skyldig att rapportera?	3
Vilka fullgör uppgifter?	3
Vilka fullgör inte uppgifter?	4
När ska rapportering ske?	4
Vad ska rapporteras?	4
Vad är ett missförhållande?	5
Vad är en påtaglig risk för ett missförhållande?	5
Exempel på missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden ..	5
Hur sker rapporteringen?	5
Utredning	6
Direkt efter händelsen	6
När rapporten inkommer	6
Hur går utredningen till?	7
Beslut och anmälningsskyldighet	7
Hantering hos IVO	8
Informationsskyldighet	9
Information om rapporteringsskyldighet	9
Information till berörd personal om inkommen rapport	9
Stöd till anställda med flera	9
Information till enskild om inkommen rapport	9
Information om inkommen rapport från enskild verksamhet	10
Bilagor	11
1. Loggbok och åtgärdsplan	11
2. Enhetschefens checklista	11
Bilaga 1. Loggbok & åtgärdsplan	12
Bilaga 2. Enhetschefens checklista	13

Inledning

Bestämmelserna om lex Sarah infördes i socialtjänstlagen (SoL) år 1999 efter det att ett vårdbiträde på ett äldreboende berättat i media om missförhållanden på hennes arbetsplats. År 2005 infördes bestämmelserna i lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). År 2011 utvidgades kretsen av rapporteringsskyldiga till att även omfatta yrkesverksamma inom socialtjänstens myndighetsutövning.

Bestämmelserna om lex Sarah har inneburit en perspektivförskjutning vid händelser av missförhållanden. Orsakerna till missförhållandet ska i och med bestämmelserna sökas i organisatoriska förutsättningar så som rutiner och arbetsmiljö, snarare än hos personliga egenskaper hos enskilda medarbetare. Syftet med bestämmelserna om lex Sarah är att verksamheten ska utvecklas och att missförhållanden ska rättas till. Det är viktigt att komma till rätta med brister i verksamheten för att den enskilde ska få insatser av god kvalitet och för att förhindra att liknande missförhållanden uppkommer igen.

Den nämnd som bedriver verksamhet enligt SoL, LSS eller vid Statens institutionsstyrelse (SiS) ska fastställa rutiner för bestämmelserna om lex Sarah. Av rutinerna ska det framgå hur skyldigheten att rapportera, utreda, avhjälpa och undanröja missförhållanden och risker för missförhållanden ska fullgöras. Av rutinerna ska det även framgå hur skyldigheten att anmäla allvarliga missförhållanden och risker för allvarliga missförhållanden till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ska fullgöras.

Rapportering

Vem är skyldig att rapportera?

Enligt bestämmelserna om lex Sarah är den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten, inklusive verksamhet enligt LSS, skyldig att genast rapportera missförhållanden eller påtagliga risker för missförhållanden som denne uppmärksammar eller får kännedom om.

Vilka fullgör uppgifter?

Anställda

Med anställd avses tillsvidareanställda, visstidsanställda eller timanställda inom verksamheten. Inte enbart personal som arbetar med kärnverksamhet omfattas, utan även andra anställda – t.ex. administratörer eller vaktmästare. Även hälso- och

sjukvårdspersonal som utöver sitt HSL-uppdrag fullgör uppgifter inom socialtjänsten omfattas av rapporteringsskyldigheten.

Uppdragstagare

Med uppdragstagare avses tillfälligt inhyrd personal från exempelvis bemanningsföretag, en kontaktperson, en kontaktfamilj eller ett jourhem.

Praktikanter eller motsvarande under utbildning

Personer som under sin utbildning gör praktik inom verksamheten omfattas av rapporteringsskyldigheten. Utbildningen kan vara allmän eller yrkesinriktad.

Deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program

Personer som inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program arbetar eller praktiserar inom verksamheten omfattas också av rapporteringsskyldigheten.

Vilka fullgör inte uppgifter?

De som inte anses fullgöra uppgifter inom verksamheten är bland annat frivilligarbetare, förtroendevalda, familjehemsföräldrar, prao-elever, personer som gör studiebesök, gode män och förvaltare, legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal (se dock ovan).

Förtroendevalda anses inte vara yrkesverksamma, och omfattas därför inte av rapporteringsskyldigheten. Dock förväntas de agera på ett lämpligt sätt om de får kännedom om ett missförhållande eller risk för ett missförhållande i en verksamhet inom nämndens område.

Familjehemsföräldrar omfattas inte av rapporteringsskyldigheten då verksamheten inte är en sådan verksamhet som bedrivs yrkesmässigt.

När ska rapportering ske?

En rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska lämnas genast, alltså när missförhållandet uppmärksammas eller när den rapporteringsskyldige får kännedom om det på ett annat sätt.

Det finns inte något rapporteringskrav när den rapporteringsskyldige inte är i tjänst, men rapporteringsskyldigheten omfattar även uppgifter man får kännedom om när man är ledig. Detta innebär att man har skyldighet att rapportera senast när man återgår i tjänst.

Vad ska rapporteras?

Missförhållanden eller påtagliga risker för missförhållanden som inträffar i den egna verksamheten ska rapporteras. Den yttersta gränsen för den egna verksamheten går vid den egna nämnden.

Rapportören behöver inte själv ha varit med vid den händelse som utgör missförhållandet, även händelser som man får höra talas om omfattas av rapporteringsskyldigheten. Missförhållandet ska vidare beröra någon som får eller kan komma i fråga för insatser inom den egna verksamheten. Det kan alltså röra personer som ännu inte erhåller insatser, exempelvis under ett ansökningsförfarande eller inom den uppsökande verksamheten.

Vad är ett missförhållande?

Med missförhållanden som ska rapporteras avses såväl utförda handlingar som handlingar som någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa. Händelser som ska rapporteras enligt lex Sarah kan ha utförts på internet eller via sms.

Vad är en påtaglig risk för ett missförhållande?

För att något ska anses vara en påtaglig risk ska det finnas en uppenbar och konkret risk för att ett missförhållande enligt ovan ska inträffa.

Exempel på missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden

- Brister i bemötande som klart avviker från grundläggande krav på respekt för självbestämmande, integritet, trygghet och värdighet
- Brister i handläggning (t.ex. sekretessbrott eller att orosanmälningar inte hanterats korrekt)
- Övergrepp som utgör ett hot mot en enskilds liv, hälsa eller säkerhet till exempel:
 - Fysiska (till exempel slag, nypningar, hårda tag)
 - Psykiska (till exempel hot, bestraffningar, trakasserier, skrämsel, kränkningar)
 - Sexuella (till exempel ofredande, utnyttjande, våldtäkt)
 - Ekonomiska (till exempel stöld av pengar eller ägodelar, utpressning, förskingring)
- Brister i omsorgen, till exempel att stödinsatser inte utförs eller inte utförs med kontinuitet
- Våld mellan brukare
- Brister i fysisk miljö, utrustning och teknik till exempel:
 - Trygghetslarm som inte fungerar
 - Trasiga lås på grindar och fönster som inte åtgärdas
 - Att det digitala dokumentationssystemet inte är tillgänglig och att insatser därmed inte kan utföras korrekt.

Hur sker rapporteringen?

Rapportering av ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska göras på den särskilda blankett som Stockholms stad har tagit fram. Blanketten finns på Stockholms stads intranät. Blanketten ska vara underskriven av rapportören. Den som lämnar en rapport anonymt har inte fullgjort sin rapporteringsskyldighet. Lex Sarah-utredaren måste kunna

kontakta rapportören för att få information. Inkomna lex Sarah-rapporter är också ett viktigt led i att förbättra kvaliteten i nämndens verksamheter. Medarbetare som fullgör sin rapporteringsskyldighet tar ansvar för att avhjälpa missförhållanden vilket nämnd och förvaltning ser som positivt.

En rapport enligt lex Sarah ska skickas till förvaltningens registrator som diarieför och ser till att rapporten tilldelas en lex Sarah-utredare. Vid osäkerhet kring vart rapporten ska skickas, kontakta en lex Sarah-utredare. Den som lämnat en lex Sarah-rapport ansvarar för att meddela sin enhetschef, samt att dokumentera i den enskildes personakt att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande inträffat och att en lex Sarah-rapport har lämnats.

Först när en rapport har skrivits, undertecknats och lämnats till registratören har rapporteringsskyldigheten fullgjorts.

Utredning

Direkt efter händelsen

Den medarbetare som upptäcker ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska själv vidta de nödvändiga åtgärder som situationen kräver för att undanröja det direkta hotet.

När medarbetaren har upprättat en rapport ska berörd enhetschef informeras om detta. Enhetschefen ansvarar för att göra bedömningen om omedelbara åtgärder behöver vidtas. Enhetschefen ansvarar vidare för att föra loggbok över vilka fortsatta åtgärder som behöver vidtas och planeras. Dessa sammanställs i en åtgärdsplan som delges lex Sarah-utredaren (Bilaga 1). Lex Sarah-utredaren stämmer av att vidtagna åtgärder anses vara tillräckliga för att avhjälpa eller undanröja omedelbara risker. Under utredningstiden kan även lex Sarah-utredaren ge förslag på åtgärder som behöver vidtas omedelbart.

När rapporten inkommer

Förvaltningens lex Sarah-utredare ansvarar för att utreda och dokumentera inkommen lex Sarah-rapport utan dröjsmål. Lex Sarah-utredarna är utsedda av nämnden. Om två eller tre lex Sarah-utredare i förvaltningen själva är berörda av den rapporterade händelsen ska stadsdelsdirektören utse en eller två medarbetare att utreda och i övrigt ansvara för bestämmelserna om lex Sarah i det aktuella ärendet.

En inkommen lex Sarah-rapport kan avskrivas av en lex Sarah-utredare om den uppenbart inte rör ett missförhållande eller en

påtaglig risk för ett missförhållande. Rapporten avskrivs då med ett ställningstagande att inte inleda utredning.

Hur går utredningen till?

Under utredningens gång intervjuar utredaren berörd personal, chefer och om lämpligt brukare och eventuellt anhöriga. Utredaren kan också behöva ta del av den dokumentation som finns kring brukaren. De rutiner och arbetssätt och som finns på arbetsplatsen är också en viktig del i utredningen.

Syftet med utredningen är att identifiera strukturella och organisatoriska brister i syfte att kunna åtgärda dessa så att missförhållandet inte ska inträffa igen. Syftet är aldrig att peka ut en enskild medarbetare. I samband med att utredningen avslutas kan utredaren utöver enhetschefens åtgärdsplan ge ytterligare förslag på åtgärder som anses vara nödvändiga.

Utredningen ska svara på följande frågor:

- Vad har hänt?
- Varför har det hänt?
- Vad kan göras för att förhindra att något liknande inträffar igen?

Utredningen skrivs i den av staden framtagna utredningsmallen. När utredningen är färdig träffas lex Sarah-utredaren, berörd enhetschef, avdelningschef samt stadsdelsdirektör och går igenom utredningen. Förvaltningen lämnar därefter ett förslag till beslut till nämnden. Nämnden fattar därefter beslut om att avsluta utredningen.

Beslut och anmälningsskyldighet

Utredningen avslutas med något av följande beslut:

- Den rapporterade händelsen är inte att betrakta som ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande.
- Den rapporterade händelsen utgjorde ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande.
- Den rapporterade händelsen utgjorde ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande.

Om den rapporterade händelsen anses utgöra ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande hanteras ärendet inom förvaltningen. Föreslagna åtgärder genomförs och följs upp. Vid de händelser som anses vara allvarliga missförhållanden eller påtagliga risker för allvarliga missförhållanden har nämnden utöver sitt uppföljningsansvar en anmälningsskyldighet till IVO.

Ett missförhållande bedöms som allvarligt om den rapporterade händelsen kan anses ha utgjort ett allvarligt hot mot eller har medfört allvarliga konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa. Detta kan exempelvis vara:

- Dödsfall som inte beror på en naturlig död
- Inlåsnings- eller tvångsåtgärder som sker utan lagstöd
- Allvarliga fysiska skador
- Bestående fysiska skador
- Allvarliga konsekvenser för psykisk hälsa i form av betydande känsla av otrygghet, oro, nedstämdhet, meningslöshet
- Förlust av betydande rättigheter som den enskilde ska vara tillförsäkrad enligt lag, förordning eller föreskrifter som till exempel SoL, LSS, LVU, LVM, LSU, FB, OSL, FL och RF
- Hot eller konsekvenser som drabbar flera enskilda
- Hot eller konsekvenser som har pågått under en längre tid
- Särbehandling som även strider mot diskrimineringslagstiftningen.

I vissa fall kan en anmälan till IVO inte vänta tills att nämnden ska sammanträda. I dessa fall har stadsdelsdirektören delegation på beslutet om att anmäla. Nämnden ska sedan fastställa beslutet. Om utredningen inte är klar när anmälan görs, ska den beslutas i nämnd och sedan lämnas in till IVO så snart den är klar och senast två månader efter att anmälan har gjorts.

Anmälan till IVO görs på en särskild blankett som finns tillgänglig på IVO:s hemsida. En anmälan till IVO kan inte återtas.

Hanteringen hos IVO

När IVO fått in anmälan tar de ställning till om nämnden fullgjort sina skyldigheter enligt gällande bestämmelser. Vid granskningen går IVO igenom anmälan, utredningen samt andra handlingar av betydelse.

IVO granskar om nämnden:

- Har utrett det allvarliga missförhållandet eller den påtagliga risken för ett allvarligt missförhållande i tillräcklig omfattning
- Har vidtagit adekvata åtgärder för att komma till rätta med missförhållandet eller risken för missförhållandet
- Har vidtagit åtgärder för att förhindra att liknande missförhållanden eller risker för missförhållanden kan uppkomma igen.

IVO avgör varje lex Sarah-anmälan med ett beslut. Om IVO finner brister i utredningen eller i de vidtagna åtgärderna kommer myndigheten kräva att nämnden åtgärdar det. IVO kommer också att kräva en skriftlig redovisning av vilka åtgärder nämnden vidtagit efter myndighetens beslut.

Informationsskyldighet

Information om rapporteringsskyldighet

Förvaltningens lex Sarah-utredare ansvarar för att de inom förvaltningen som omfattas av rapporteringsskyldigheten får information om detta minst en gång per år. Informationen ska ges både muntligt och skriftligt. Av informationen ska det framgå vad rapporteringsskyldigheten innebär, vem den ska fullgöras till och hur den ska fullgöras.

Enhetschefen har ett ansvar för att informera nyanställd personal om dennes rapporteringsskyldighet.

Information till berörd personal om inkommen rapport

Enhetschefen ansvarar för att göra bedömningen vilka personer i den egna verksamheten som ska informeras om att en rapport enligt lex Sarah inkommit och vilka åtgärder som har vidtagits och planeras. Vid denna bedömning ska enhetschefen ta i beaktande bestämmelser om sekretess som kan vara tillämpliga, men också att de som berörs av ett rapporterat missförhållande eller påtaglig risk för ett missförhållande kan behöva delges information.

Stöd till anställda med flera

Enhetschefen för berörd verksamhet ansvarar för att göra en bedömning om anställda eller andra personer som berörs av en rapport om ett missförhållande ska ges stöd. Stödet kan till exempel utgöras av samtal på företagshälsovården.

Information till enskild om inkommen rapport

Den enskilde som berörs av ett rapporterat missförhållande eller risk för ett missförhållande bör alltid underrättas om att ett missförhållande har inträffat. Den enskilde bör vidare underrättas om en anmälan har gjorts till IVO.

Det är enhetschefen som ansvarar för att ta ställning till om och hur den enskilde som berörs ska informeras om rapporten och de åtgärder som har vidtagits med anledning av den.

Det ska dokumenteras i den enskildes personakt att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande har rapporterats. För detta ansvarar brukarens handläggare, om det är denne som rapporterat missförhållandet eller risken för ett missförhållande. I annat fall är det enhetschefen som ansvarar för att dokumentation görs. Observera att dokumentationen i en lex Sarah-utredning ska hållas åtskild från den enskildes personakt.

Information om inkommen rapport från enskild verksamhet

Enskilt bedriven (privat) verksamhet som omfattas av bestämmelserna enligt lex Sarah ansvarar själva för att ta emot rapporter och utreda dessa, samt ta ställning till om en anmälan ska göras till IVO.

Den enskilda verksamheten har dock ett ansvar att informera nämnden om inkomna rapporter, vad missförhållandet eller den påtagliga risken för missförhållandet avser och vilka åtgärder som vidtagits när missförhållandet eller den påtagliga risken för ett missförhållande avser en person som nämnden fattat beslut om insats för.

Sådan information ska lämnas till stadsdelens lex Sarah-utredare. Den rapporterade händelsen utreds inte ytterligare av förvaltningen. Dock har nämnden ett ansvar att följa upp den enskildes aktuella situation, hur en placering fungerar och utreda om den enskilde behöver någon annan form av insats. Lex Sarah-utredaren ska därför delge den verksamhet som fattat biståndsbeslutet om inkommen rapport. Lex Sarah-utredaren ser även till att nämnden ges information.

På samma sätt ska lex Sarah-utredaren ta emot information om anmälan till IVO från verksamhet i enskild regi, entreprenad eller annan nämnd som genomför insatser till enskilda efter beslut av nämnden.

Bilagor

- 1. Loggbok och åtgärdsplan**
- 2. Enhetschefens checklista**

Bilaga 1. Loggbok & åtgärdsplan

Här skrivs alla vidtagna och planerade åtgärder in av enhetschefen när ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett eventuellt missförhållande inträffat. Det är i detta dokument, inte i den enskildes personakt, som anteckningar över vidtagna åtgärder ska föras.

Åtgärd	Vem har utfört/Ansvarig	Datum & Tid/Status

Skärholmens stadsdelsförvaltning

Bodholmsplan 2
Box 503
127 26 Skärholmen
Växel 08-508 24 000
skarholmen@stockholm.se
stockholm.se

Bilaga 2. Enhetschefens checklista

Vilka åtgärder som behöver vidtas av dig som enhetschef efter det att du fått information om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande i din verksamhet varierar från händelse till händelse. Denna checklista är en sammanställning av dina skyldigheter utifrån bestämmelserna om lex Sarah och Skärholmens lokala rutin. Den rapporterade händelsen avgör vad som behöver göras och åtgärdas av dig som ansvarig chef. I många fall uppgår det till mer än vad som finns beskrivet i denna checklista.

- ☐ När du får kännedom om en händelse som kan vara ett missförhållande eller en risk för ett missförhållande; se till att aktuell medarbetare, eller du själv, upprättar en lex Sarah-rapport.
- ☐ Skicka rapporten till förvaltningens registrator.
- ☐ Prata med rapportören eller medarbetare som var med vid/upptäckte händelsen för att sätta dig in i vad som hänt.
- ☐ Gör en bedömning av om redan vidtagna åtgärder är tillräckliga för att undanröja det direkta hotet. Vidta omedelbart åtgärder om så inte är fallet.
- ☐ Kontrollera att det finns en anteckning i den enskildes sociala journal/personakt om att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande inträffat och att en lex Sarah-rapport har lämnats.
- ☐ Informera den enskilde som berörts av händelsen eller dennes företrädare om rapporten och om de åtgärder som vidtagits eller planeras. Den enskilde ska alltid informeras om det inte bedöms som uppenbart olämpligt.
- ☐ Informera den enskildes biståndshandläggare (gäller framförallt enhetschef på utförarsidan).
- ☐ Påbörja ifyllandet av loggboken och åtgärdsplanen (bilaga 1). Detta dokument ska fyllas på under utredningens gång och vara tillgängligt för lex Sarah-utredaren. Observera att det är i detta dokument du ska anteckna vilka åtgärder du vidtar, inte i den enskildes sociala journal eller personakt!
- ☐ Berätta, om det inte är uppenbart olämpligt, för arbetsgruppen om lex Sarah-rapporten så att de får möjlighet att diskutera den med dig och ställa frågor. Glöm inte att ta hänsyn till bestämmelser om sekretess.
- ☐ Gör en bedömning av om medarbetare som berörs av rapporten är i behov av stöd. Stödet kan till exempel utgöras av samtal på företagshälsovården. För händelser av hot och våld ska du följa avdelningens handlingsplan och enhetens rutin för hot och våld.

Under en lex Sarah-utredning ställs du som enhetschef inför flera bedömningar som ibland är svåra. Du kan alltid vända dig till någon av förvaltningens lex Sarah-utredare för att diskutera och få hjälp med vad som är nödvändigt och lämpligt i varje situation.